

Posudek vedoucího magisterské práce

Téma: „Fenomén kosmopolitního Baku: od Ruské říše k nezávislému Ázerbájdžánu (Феномен космополитического Баку: от вхождения в состав Российской империи до образования Первой независимой республики Азербайджан)“, předložené studentkou Y. Svetlovou ve studijním programu Ruský jazyk a literatura na Ústavu východoevropských studií na FFUK v Praze.

Předkládaná práce se zabývá rozborem geopolitického kontextu, panujícího v oblasti dnešního východního Ázerbájdžánu a kaspického pobřeží na přelomu 19. a 20. století. Konkrétně se tato studie věnuje fenoménu tzv. bakinského/bakuského kosmopolitismu, jehož představa se vžila pro popis situace charakteristické pro Baku do roku 1918, respektive v širší perspektivě existující až do rozpadu SSSR a následných etnických čistek (byť ty již nejsou součástí studie).

Z hlediska metodologie se autorka opřela o textovou analýzu dostupných primárních a zejména sekundárních zdrojů, přičemž podnikla v oblasti několik vlastních terénních výzkumů, vycházejících především z metody zúčastněného pozorování.

V úvodní kapitole autorka rozebírá definici kosmopolitismu, aby ji následně porovнала s vývojem situace v rychle se rozvíjejícím centru budoucího moderního Ázerbájdžánu. Baku bylo až do poslední třetiny 19. století centrem spíše regionálního dosahu, těžící ze své polohy obchodní cesty mezi Tabrizem a Derbendem. Důležitějšími správními městy byla Gjandža nebo Šamacha; všechno se však záhy změnilo s objevením rozsáhlých naftových polí v okolí dnešního Baku. Během 80. a zejména 90. let 19. století došlo ke skutečnému boomeru rozvoje města, které se z dříve nevýznamného kaspického přístavu stalo živou metropolí, konkurující svým významem i samotnému Tbilisi a záhy jej dokonce i předčí. V rychle rostoucím městě se setkávali muslimové, křesťané i Židé; původní obyvatelé s novými přistěhovalci. Nových usedlíků přibýly desítky tisíc během velmi krátké doby; pro ty majetnější z nich vznikaly široké bulváry pařížského stylu, stojící hned vedle „perského“ historického vnitřního města. Ve městě působily například rodiny Nobelů, Rothschildů nebo Gulbenkianů.

Autorka se podrobněji věnovala každé z nejvýznamnějších etnických, jazykových a náboženských komunit, které modelovaly každodenní realitu – jedná se o Armény, Židy, Rusy a Ázerbájdžánce, pro něž bylo však v tehdejší době zažito etnonymum kavkazští Tataři, akcentující jejich muslimskou (šíitskou) identitu. Arméni se vyprofilovali především jako významní obchodníci, bankéři, olejáři a tzv. „naftoví baroni“; totéž se týkalo i Židů. Novodobá městská „olejářská šlechta“ se však rekrutovala i z místních Ázerbájdžánců, což je fakt, který bývá v pracích některých západních autorů poněkud podceňován.

Autorka v každé kapitole popisuje zejména historii jednotlivých komunit, jejich identitární strategie a nejvýznamnější postavy, které život svých vlastních komunit a potažmo i celého Baku výraznou měrou ovlivňovaly. Dohromady se pak tyto komunity podílely na konstrukci moderního Baku, jehož literární stereotypní obraz byl zachycen v dílech hned několika známých autorů; mezi jinými např. v románu Ali a Nino. Kosmopolitní ráz města byl částečně narušen během tzv. arménsko-tatarských válek (1904-1907); krátce na to pak vznikl moderní Ázerbájdžán (1918), aby se o pouhých několika letech poté stal součástí SSSR. I po roce 1921 však Baku zůstalo fenoménem, na který dodnes mnoho jeho obyvatel s určitou nostalgií vzpomíná. Jak však autorka poukazuje, definice kosmopolitismu není pro popis situace tou nejvhodnější, neboť podle jejího výzkumu se životní prostor jednotlivých komunit vlastně vůbec neprolínal. Jejich příslušníci žili ve svých vlastních čtvrtích, uzavírali sňatky

výhradně v rámci svých vlastních komunit a ač navenek reprezentanti mladé kavkazské země, která jako první muslimská země na světě uzákonila volební právo žen, na velkých bakinských bulvárech se v zásadě míjeli. Žili tak vedle sebe, nikoli pospolu. Ve světle tohoto vysvětlení pak lze alespoň částečně porozumět mechanismu násilí., který ve městě propukl začátkem 90. let minulého století.

Autorka postupovala při vypracování samostatně a využila – dle zásad akademické práce – primární prameny i četné tituly sekundární literatury. Závěrem lze konstatovat, že autorka doplnila získané informace i o vlastní terénní výzkum, kterým podložila svou vlastní tezi o specifické verzi bakinského „kosmopolitismu“.

Magisterská práce odpovídá požadavkům kladeným na tento typ práce.

Doporučuji k obhajobě,

Hodnotím: výborně

V Praze dne 21.5. 2022

Petra Košťálová